

Корабель привидів

Вільгельм Гауф

Мій батько тримав у Бальсорі крамничку.

Не надто багатий і не надто бідний, він належав до тих людей, які не йдуть усіма крутими манівцями, бо бояться, що можуть втратити й останню дещицю. Він виховав мене у простоті й щирості, і з юних літ я став йому помічником. Якраз коли мені виповнилося вісімнадцять років, він зважився на першу велику торгову угоду, однак незабаром помер — імовірно, болів душею за те, що довірив морю тисячу золотих. За кілька тижнів прийшла звістка про загибель корабля, на який батько мій завантажив свої товари, і мені залишилося тільки потішитися, що батько вже відійшов із світу цього. Але мою юнацьку відвагу біда не зламала. Обернувши в гроші все майно, що залишилося після батька, я у супроводі вірного слуги, який, за давньою звичкою, хотів до кінця розділити мою долю, вирушив шукати щастя на чужині.

З гавані Бальсори ми вийшли з попутним вітром. Корабель, на якому я опинився за примхою долі, плів до Індії. Близько двох тижнів ми плили спокійним морем, аж раптом капітан сповістив нам, що наближається буря. Вигляд у нього був стурбований, у цих місцях він явно не надто добре знав фарватер, щоб спокійно йти назустріч бурі. Він наказав згорнути всі вітрила, і ми повільно дрейфували за течією. Спонутило, було ясно і холодно, і капітан подумав було, що помилився, пророкуючи бурю. Раптом геть близько від нас промайнув корабель, який ми раніше не бачили. На його палубі стояв дикий галас і лунали веселі крики, які мене в цю страшну годину перед бурею дуже здивували. Але капітан, який стояв поруч зі мною, смертельно сполотнів. "Мій корабель загинув! — вигукнув він. — Це пливе сама смерть!" Перш ніж я встиг запитати в нього, що ж означає той дивний вигук, до нас із завиванням і лементом кинулися матроси. "Ви його бачили? — кричали вони. — Тепер нам гаплик". Тієї миті капітан наказав читати вислови розради з Корану й сам узявся за стерно. Але даремно! Звідки не візьмись, налетіла буря, і не минуло навіть години, як корабель наш затріщав і застиг на місці. Негайно на воду було спущено човни, і тільки-но всі до єдиного матроса посідали в них, як на наших очах корабель пішов на дно, і я опинився у відкритому морі.

Проте нещастя на цьому не скінчилися. Буря бушувала дедалі сильніше, і правити човном було нам не під силу. Я міцно обійняв свого старого слугу, і ми запрягли триматися один за одного до останньої хвилини. Нарешті благословилося на світ; тільки-но зазоріло, вітер підхопив наш човен і перекинув його. Більше нікого з екіпажа корабля я не бачив. Коли човен перекинуло, я знепритомнів. Отямивсь я в обіймах свого вірного старого слуги, який урятувався і витяг мене. Буря стихла. Від нашого корабля й сліду не лишилося, проте ми побачили неподалік інше судно, до якого нас несло хвилями. Коли ми підпливли ближче, я впізнав у ньому той самий корабель, який уночі промайнув повз нас і навів такого жаху на капітана. Побачивши цей корабель, я

не знати чому затремтів од страху; капітанове пророцтво, яке знайшло таке жахливе потвердження, безлюдний вигляд корабля, звідки на наші оклики ніхто не озивався, наганяли на мене холоду. Але то була єдина можливість урятуватися, тож ми склали дяку пророкові за те, що він послав нам такий чудесний порятунок. З носа корабля звисала довга линва.

Працюючи щосили ногами й руками, підплили ми до нього, щоб за неї вхопитися. Нарешті нам це вдалося. Я продовжував голосно кликати, але на кораблі, як і досі, панувала тиша. Тоді ми вирішили вилізти на палубу по линві, — я як молодший рушив першим. Та леле, який жах! Що за видовище відкрилося моїм очам, коли я зійшов на палубу! Вона була залита кров'ю, тут-таки лежало двадцять або тридцять мертвяків у турецькому вбранні, біля грот-щогли стояв якийсь незнайомець у багатому одязі, тримаючи ятаган у руці, проте обличчя в нього було бліде й спотворене; посеред лоба стирчав великий цвях — він тримав мертвяка навстоячки біля щогли. Від страху я не міг ворухнутися, так і стояв, затамувавши подих. Нарешті вгору поліз і мій супутник. І його налякав вигляд палуби, де не було жодної живої душі, — самі лише трупи повсюди. Нарешті, звернувшись у своєму сум'ятті з молитвою до пророка, ми наважилися-таки рушити далі. Після кожного кроку ми озиралися, боячись побачити щось іще страшніше, але все залишалося, як і досі: хоч куди глянеш, навколо ні душі, тільки ми й океан. Навіть говорити голосно ми не наважувалися, боячись, що прицвяхований до щогли мертвий капітан зверне до нас погляд своїх нерухомих очей або один із убитих раптом поверне голову в наш бік. Згодом дісталися сходів, які вели в трюм. Мимоволі ми зупинились і глянули один на одного: жоден із нас не наважувався вивісти все, що крутилося йому в голові.

— О, пане! — заговорив нарешті мій вірний слуга. — Тут скоїлося щось жахливе. Але якщо навіть там унизу повно вбивць, я радше здамся на їхню милість, аніж залишуся тут з мерцями.

Так само думав і я. Ми зібралися з духом і, сповнені неясного чекання, рушили сходами. Проте і внизу була мертва тиша, тільки від наших кроків лунали виляски. Ми зупинилися перед дверима каюти. Я приклав вухо до дверей і прислухався, але всередині стояла тиша. Я відчинив двері. У каюті панував гармидер. Усюди впереміш лежали одяг, зброя та інші речі, розкидані абияк. Певно, екіпаж або щонайменше капітан допіру тут пиячили, бо навіть зі стола ніхто не прибрав. Ми йшли з каюти в каюту, з одного приміщення в інше, і всюди натрапляли на паки шовку, купи перлів, цукру і всякої всячини. Я нетямився від радості, скидаючи оком на такі скарби, бо, коли вже на кораблі нікого не було, то мені здавалося, що можу все вважати своїм. Та Ібрагім нагадав мені, що нас занесло хтозна-куди, землі поряд нема, і, найпевніше, самотужки до берега не дістатися.

Ми підживилися стравами й напоями, яких було тут удосталь, і повернулися на палубу. Але тут нас знову обсіпало морозом, варто було вздріти моторошне видовище трупів. Ми вирішили позбутись їх, викинувши за облавок, однак який жах охопив нас, коли ми переконалися, що нікого з них зрушити з місця не можна! Вони були ніби

прикуті до підлоги, і, щоб їх підняти, довелося б виламати дошки з палуби, але для цього в нас не було потрібних інструментів. І капітана теж не вдалося відірвати від щогли; навіть вирвати із його закоцублої руки ятаган ми не змогли.

Цілий день ми думали про свою мінливу долю. Проти ночі я дозволив старому Ібрагіму лягти спати, а сам вирішив лишитися на палубі, виглядаючи, чи не з'явиться допомога. Та коли зійшов місяць і за розміщенням зірок я вирахував, що йдеться до одинадцятої, на мене раптом наліг сон, хай я і чув ясно, як б'ються хвилі в облавок корабля, а вітрила скриплять і свистять під вітром. Аж тут я почув якісь кроки і чоловічі голоси. Я хотів було піднятися й виглянути, але незрима сила скувала мені кінцівки, — я навіть очі не міг розплющити. А голоси ставали чимраз гучніші; мені ввижалася весела метушня матросів на палубі, крізь шум я розрізняв чийсь потужний владний голос, окрім того, я чітко чув, як підтягувалися канати й кріпилися вітрила. Але помалу свідомість моя скаламутилась, я знову заснув глибоким сном, крізь який долітав мені до вух брязкіт зброї; прокинувся я, тільки коли сонце підбилося вже високо в небі й палило мені обличчя. З подивом розглядався я круг себе; буря, мерці й усе, що я чув у цю ніч, здавалося мені якимось сном; але придивившись пильніше, я зрозумів, що нічого не змінилося. Нерухомо лежали мерці, нерухомо стояв прицвяхований до щогли капітан. Я посміявся над своїм сном і встав, щоб відшукати свого старого. Він сидів у каюті, замислений.

— О, пане, — вигукнув він, коли я увійшов туди, — краще я лежатиму на самому дні моря, аніж проведу ще одну ніч на цьому бісівському кораблі!

Я запитав його про причину такого відчаю, і він відповів мені:

— Проспавши декілька годин, я прокинувся і почув над головою якусь метушню. Спершу я подумав було, що це ви, — аж ні: там топталось щонайменше з два десятки чоловік, і крім того, до мене долинали оклики і крики. Нарешті важкі кроки пролунали і на сходах. Тут у голові в мене все змішалось; лише хвилинами свідомість поверталася до мене, і я бачив, як той, кого вгорі прибили до щогли, сидів тут за столом, співав і пив вино, а той, у яскраво-червоному каптані, що лежить на палубі недалеко від нього, сидів поряд і пив разом з ним.

Так розповідав мій старий слуга.

Ви легко зрозумієте, друзі, що коїлось у мене на душі, — помилитись я не міг, адже я так само виразно чув метушню мертвяків. Сама думка про те, що можна пливти на кораблі в такому товаристві, лякала мене. А Ібрагім мій знову заглибився в думки. "Пригадав!" — нарешті закричав він. Йому спало на думку заклинання, якого навчив його дід (людина булава, він перейшов світ) і яке допомагало проти чаклунства і мани; крім того, мій старий слуга запевнив мене, що, старанно читаючи молитви з Корану, ми наступної ночі змусимо відступити той неприродний сон, який охоплював нас. Пропозиція старого припала мені до душі. Із тривогою чекали ми наближення ночі. Біля каюти капітана був прикомірочок; там ми вирішили сховатися. Ми просвердлили у дверях кілька дір, доволі великих, аби бачити крізь них усю каюту; потім надійно замкнули двері зсередини, а Ібрагім написав на всіх чотирьох кутах ім'я пророка. Так

ми стали чекати жаху ночі. І знову близько одинадцятої я почав потроху клювати носом. Слуга порадив мені прочитати кілька молитов із Корану, що справді допомогло. Раптом нагорі прокинулося життя: канати заскрипіли, на палубі пролунали кроки, і до нас виразно долинули голоси. Якийсь час ми просиділи в напруженому очікуванні, аж раптом почули, що хтось спускається сходами в каюту. Отут старий заходився вимовляти закляття проти примар і чаклунства, якого навчив його дід:

Хоч ви спустилися б із неба,
Або з морського вийшли дна,
Чи засиділися в Ереба
І вдача ваша вогняна, —
Почвар і демонів Аллах
Завжди тримає у руках!

Маю зізнатися, що я не надто вірив у це заклинання, і коли двері відчинилися, волосся в мене на голові стало дибки. У каюту увійшов той поважний крем'язень, якого я бачив прицвяхованим до щогли. Цвях і тепер стирчав у нього посередині чола, але ятаган він вклав у піхви; за ним увійшов ще один, одягнений трохи бідніше, — я бачив, як він лежав нагорі. Перший був, звісно, капітан, бліде обличчя його обрамляла довга чорна борода; своїми очима дико блукав він по каюті. Я зміряв його поглядом з голови до ніг; натомість він, вочевидь, не звертав жодної уваги на двері, за якими ми ховалися. Він і його супутник сіли за стіл посередині каюти й заговорили незнайомою нам мовою могутнім, громоподібним голосом. Голоси їх чимраз гучнішали й дикішали, аж нарешті капітан ударив кулаком по столу так, що стіни задвиготіли. З диким реготом підхопився його співрозмовник і кивнув капітанові, щоб той ішов за ним. Капітан піднявся тяж, вихопив ятаган із піхов, і обоє покинули каюту. Ми зітхнули вільніше, щойно вони пішли; але на цьому наші страхи ще не закінчилися. На палубі панував дедалі більший шарварок. Там панувала метушня, чулися крики, сміх і виття. Зрештою шум перейшов у пекельний гуркіт, здавалося, палуба з усіма вітрилами падає на нас; пролунав дзенькіт зброї, лемент — і раптом знову запала гробова мовчанка. Коли за кілька годин ми вирішили піднятися нагору, то все було як досі: мерці лежали, як і раніше, нерухомі й задерев'янілі.

Так перебули ми на кораблі кілька днів; корабель ішов на схід, де, на мою думку, мала б бути земля, але якщо за день він і проходив чималу відстань, то вночі, певно, вертався назад, адже на світанні ми опинялися завжди на одному-таки місці. Пояснити собі це ми могли тільки одним: що мерці у нічний час плили на всіх вітрилах назад. Щоб цього уникнути, ми, перш ніж запала нічна темрява, підв'язали вітрила й застосували вже випробуваний одного разу засіб — написали на пергаментному сувої ім'я пророка, додали до цього дідівське заклинання й обернули сувоєм зв'язані вітрила. Із трепетом чекали ми в своїй комірчині, що буде далі. Примари в цю ніч шаленіли ще сильніше! Вранці наступного дня вітрила були підв'язані так само, як ми їх залишили. Тепер, впродовж дня, ми розпускали стільки вітрил, скільки було потрібно, щоб корабель неквапливо рухався вперед, і в такий спосіб за п'ять днів пропливли чималу

відстань.

Нарешті шостого дня ми побачили неподалік землю й подякували Аллахові та його пророкові за наш чудесний порятунок. Увесь день і наступну ніч ми плили вздовж берега, а на сьомий ранок зауважили неподалік місто. На превелику силу нам вдалося кинути якір, який миттю зачепився за дно; потім ми спустили на воду човен, який стояв на палубі, налягли на весла й поплили до міста. За півгодини ми дісталися річки, яка впадала в море, і вийшли на берег. Біля міських воріт ми дізналися, як називається місто, що воно індійське; стояло воно поблизу тієї місцевості, куди я спочатку думав пливати. Ми вирушили в караван-сарай і підживилися після своєї надзвичайної подорожі. Там-таки я поспішив дізнатися, як мені знайти мудру й учену людину, і при цьому дав зрозуміти хазяїнові, що мені потрібна людина, яка тямала б у чаклунстві. Він привів мене на віддалену вулицю, до непоказного будиночка, постукав, а коли мене впустили, наказав запитати Мулея.

У будинку мене зустрів сивобородий дідок з довгим носом і запитав, чого мені треба. Я сказав, що шукаю мудрого Мулея, і той відказав, що він і є Мулей. Отут я запитав у нього ради, як мені вчинити з мерцями і яким чином забрати їх із палуби. Він відповів мені, що матроси, певно, засуджені митарствувати морем за якийсь злочин; припустив, що чари розсіються, щойно мерців переправити на землю; але зняти їх можна лише разом з дошками, на яких вони лежать. Корабель же з усіма його багатствами належить мені перед богом і законом, тому що я його ніби знайшов; але все це я маю зберігати в глибокій таємниці; і якщо я йому зроблю маленький подарунок зі своїх наддостатків, то він разом зі своїми рабами допоможе мені винести мерців. Я обіцяв щедро нагородити його, і ми рушили в дорогу, взявши із собою п'ятьох рабів, озброєних пилками й сокирами. Дорогою чаклун Мулей не міг надивуватися, як вдало ми придумали перев'язати вітрила висловами з Корана. Він сказав, що лише так можна було врятуватися.

Ще не заходив вечір, коли ми дісталися до корабля. Ми всі дружно взялися за роботу, не минуло й години, як четверо мертвяків лежали вже в човнику. Рабам було наказано перевезти їх на землю і там поховати. Повернувшись, вони розповіли, що мерці позбавили їх клопоту з похованням, адже, тільки-но їх поклали на землю, як вони миттю розсипалися на порошок. Ми й далі випилювали дошки і до вечора перевезли на землю всіх мерців. Нарешті, на борту залишився лише той, кого прибили цвяхом до щогли. Марно силкувалися ми витягнути цвях із дерева, його годі було зрушити бодай на волосинку. Я не знав, що його робити: не рубати ж щоглу, щоб перенести капітана на суходіл. Та Мулей порятував мене і з цієї халепи. Він похапцем відправив одного з рабів на берег, наказавши йому привезти горщик із землею. Коли принесли горщик, чаклун пошептав над ним якісь таємничі слова і висипав землю на голову мерця. Той одразу ж розплющив очі, глибоко зітхнув, і на рані від цвяха в нього на лобі виступила крапелька крові. Тепер ми легко витягли цвях, і поранений упав на руки одного з рабів.

— Хто мене сюди привів? — запитав він, прокинувшись. Мулей указав на мене, і я підійшов до нього ближче.

— Дякую тобі, невідомий чужоземцю, ти врятував мене від довгих мук. П'ятдесят років мандрує моє тіло цими хвилями, а дух мій був приречений на те, щоб повертатися в нього щоночі. Але тепер голови моєї торкнулася земля, я отримав відпущення і спокійно йду до прадідів.

Я попросив його розповісти нам про свою біду, і він мовив:

— П'ятдесят років тому я був впливовою, шанованою людиною і жив у Алжирі; пристрасть до наживи спонукала мене спорядити корабель і податися в пірати. Я добуْتُкував цим ремеслом уже певний час, коли на Занте[3] на корабель до мене сів один дервіш, якому хотілося проїхати безкоштовно. Ми з товаришами мали грубу вдачу і зневажали святість дервіша; я навіть дозволяв собі кпити з нього. Одного разу він у благочестивому запалі осудив мій гріховний спосіб життя; вночі, дудлячи вино зі своїм штурманом, я пригадав його слова і спаленів од гніву. Розлючений тим, що якийсь дервіш наважився сказати мені те, чого я не попустив би самому султанові, я кинувся на палубу і встромив йому в груди кинджал. Умираючи, він прокляв мене і мій екіпаж, сказавши, що нам не випаде ні жити, ні померти, поки ми не торкнемося головою землі. Дервіш помер, ми кинули його в море і посміялися з його погроз. Та слова його справдилися тієї самої ночі. Частина мого екіпажа повстала проти мене. Відбулася люта сутичка; мої прихильники були переможені, і бунтівники прибили мене цвяхом до щогли. Проте й вони померли від отриманих ран, і скоро вже мій корабель нагадував велику могилу. У мене теж потемніло в очах, дихання зупинилося, я думав, що вмираю. Та це було лише заціпеніння, яке скувало мене. Наступної ночі, тієї самої години, коли ми кинули дервіша в море, всі ми прокинулися. Життя повернулося, але говорити і робити ми могли лише те, що говорили і робили у фатальну ніч. Так ми плавали цілих п'ятдесят років — не могли ні жити, ні померти, бо як нам було досягти землі? З бурхливою радістю розпускали ми всі вітрила щоразу, як починалася буря, сподіваючись, що розіб'ємося об кручі, а втомлена голова врешті знайде спокій на дні моря. Та це нам не вдавалося. Тепер же нарешті я помру. Ще раз дякую тобі, мій невідомий рятівнику! Якщо скарби можуть тебе винагородити, візьми мій корабель на знак удячності.

Сказавши це, капітан похилив голову і випустив дух. За мить і він перетворився на порошок, як його супутники. Ми зібрали прах у скриньку і закопали його в землю; у місті я знайшов теслярів, які полагодили мій корабель. З великим зиском вимінявши товари, що були у мене на облавку, на інші, я найняв матросів, щедро обдарував мого друга Мулея і попрямував до себе на батьківщину. Проте плів я не прямим шляхом, а приставав до різних островів і країн, продаючи свої товари. Пророк благословив мій почин. За дев'ять місяців я прибув до Бальсори, подвоївши спадок, отриманий від померлого капітана.

Земляків здивували мої багатства і мій успіх; вони вважали, що я, напевно, знайшов алмазну печеру знаменитого мореплавця Сіндбада. Я вирішив не переконувати їх; але відтоді всі бальсорські хлопці, тільки-но їм виповнювалося вісімнадцять, пускалися в мандри, щоб, як і я, знайти своє щастя. А я жив спокійно й мирно і раз на п'ять років

здійснював подорож до Мекки, щоб подякувати в святих місцях Аллаху за його милості і благи його, щоб прийняв до себе в рай капітана і його товаришів.